

Schrijven is niet mijn medium

Nick Hannes

Toeval bestaat

25 november 2021

Laat ons aannemen dat toeval een kwestie is van lijnen die op zichzelf misschien deel uitmaken van een banale realiteit, maar die mekaar snijden in een punt dat niemand kon voorzien, dat niemand kon voorspellen of bedenken. Want ge kunt veel bedenken maar niet alles.

Met deze enigszins enigmatische frase leidt Wannes Van de Velde een ongelooftijk maar waargebeurd flamencoverhaal in waarin het toeval centraal staat. De zinnigheid van de antennes uitgekapt, probeer ik het na. Met de zintuigen op scherp en de antennes uitgekapt, probeer ik het te voorzien. Of beter gezegd, ik hou er rekening mee dat het overal en altijd kan opduiken. Dan komt het eropaan snel te reageren. Toeval wordt makkelijk gemist. Om het te vangen is alertheid en concentratie nodig. Het werkt enkel als ik alleen ben. Als er niemand is die op me wacht, niemand aan wie ik me moet verantwoorden. Geen vrouw, vriend of vertaler. Geen tijdsdruk en geen dubbele agenda. Focus op het hier en nu. Onbevangen en onbeweerd. De fotograaf en zijn doelwit.

Het lukt niet altijd. Meestal lukt het zelfs helemaal niet. Maar als het lukt, dan weet ik waarom ik fotograaf ben geworden. De magie van de fotografie ligt in het toeval.

De Tuin der Lusten

januari 2018

Er is geen grens, geloof me; er is niet een beschaving aan de ene kant en barbaren aan de andere kant. Er bestaat alleen de rand van de mutatie die oprukt, en in ons binnen-dingit. We zijn mutanten, wij allenmaal. (uit: Alessandro Baricco, De barbaren)

In januari 2018 ondernemen ik mijn vijfde en laatste reis naar Dubai, het sluitstuk van een fotografische casestudy over neoliberale stedelijkheid. Na de verwondering van de eerste aanblik van Dubais skyline, overviel me al snel een gevoel van tristesse. Dubai is schoon. Dubai is veilig. Dubai heeft alles onder controle. Maar Dubai houdt niet van toeval en avontuur.

Hier leeft geen onvoorziene omstandigheden. Waar zijn de straatmuzikanten, de voetballende kinderen in de straat, de hangjongeren? Waar zijn de underground muzikscene, de graffiti, de verrassing om de hoek? Waar zitten de couleur locale, de poëzie, de rafelrand en de ziel van deze stad? Waar blijft mijn cultuurschok?

Dubai is geëvolueerd naar een metapretpark waar men kan skieën in de woestijn en zwemmen met dolfijnen. Bij een diner hoort een show met een bulkdancers of acrobaten. 's Nachts verandert de stad in een lichtshow en dansen de fontein. De amusementsector voert een doorgeëreven strijd tegen de verveling. De mentale leegte wordt gevuld met kicks en vrolijke overdaad. Er is geen ontsnappen aan. Voortdurend op zoek naar illusies, draaien we ons hoofd voor de realiteit van het bestaan. Wat doet dat met de verbeelding van een mens? Hoeveel meer malls, pretparken en hotels heeft een maatschappij nodig?

De blik van Bruegel

30 november 2021

Ik ben geen regisseur. Ik laat de dingen liever op hun beloop. Ik ben ook geen acteur die deelneemt aan het spel. Ik ben de toeschouwer die gefascineerd naar het theater kijkt. Vanuit een hoger standpunt vouwt de scene zich overzichtelijk open. Daar sta ik graag.

Het is de blik van Bruegel, weids en gelaagd. Zoals in *Landscap met de Val van Icarus*. Het schilderij toont achtereenvolgens een ploegende boer, een herder, een zeilschip, een eiland, een stad, bergen en een zonsondergang. Het blijft maar komen. De spartelende benen van Icarus zijn slechts een detail op het doek.

In het fotografische beeld vergroot de Bruegeliaanse blik de theatraaliteit van het gebeuren. Als ook de timing goed zit, ontstaat de illusie van een mise-en-scène waarin mensen figuren lijken in een decor. Dan overlijgt de foto de reële situatie en gaat ze een eigen verhaal vertellen.

De grote verdwaling

januari 2019

Mei 1901. Sir Arthur Conan Doyle neemt zijn intrek in het Duchy Hotel in Princetown, Devon. Zijn lange tochten doorheen het barre heideland-schap van Dartmoor inspireren hem tot het schrijven van *The Hound of the Baskervilles*. Daarin verkennen Sherlock Holmes en Dr. Watson de mistige moors om de vloek van de hellehond te ontmaskeren.

Winter 2019. Ik ben aan eenzaamheid en bezinning toe. Ik huur een kamer op een steenworp van het Duchy, nu een bezoekerscentrum van

het National Park. In de voetsporen van de Victoriaanse schrijver dwaal ik over de moors, langs plekken die in het boek worden beschreven: Fox Tor Mire, Grimspond. Nuns Cross Farm. Vixen Tor.

Dartmoor verkeert in winterslaap. Behalve kraaien en roeken waagt geen hond zich in de hoger gelegen vlakten. Heuveltoppen hullen zich in flarden mist, die aandikt tot aanhoudende miezerige regen – *drizzle* zegen ze hier. De wind ruikt aan mijn kleren. Natte voeten, loopneus, verkleumde vingers. Ik kan mijn camera amper stihouden. Maar de rosse vos laat zich niet uit zijn botten blazen. Ik geniet van de betoverende stilte en van mijn eigen kleine miserie. De combinatie van onvoorspelbare natuur en sporen van langdurige menselijke aanwezigheid – prehistorische dolmens, pokdalige graven en kruisen, vervallen boerderijen, steengroeven en timmijnen – oefenen een intimiderende aantrekkingskracht uit, die in de buurt van een spirituele ervaring komt. Een landschap is een zielstoe-stand. Ik ben een pelgrim met een misdaadroman als gids. *‘The longer one stays here the more does the spirit of the moor sink into one’s soul, its vastness and also its charm’,* schrijft Dr. Watson in zijn brief naar Sherlock.

De reis was even goed als het boek.

Drempelvrees

augustus 2013

Er zijn veel soorten fotografen. Voor de leek zijn hun intenties niet altijd even duidelijk. Tijdens mijn reizen langs de Middellandse Zee zag ik ze bezigt: mannen die geniepig en met goedkope telelenzen inzoomen op zonnepadende vrouwen.

Om elke verdachtmaking in die richting voor te zijn, hanteer ik een andere tactiek. Ik ben niet de onzichtbare vlieg-op-de-muur. Ik draag een fototas, en om mijn nek bungelt een grote camera. Bij elke flits verradt ik mijn aanwezigheid. Hier ben ik, de fotograaf. De fotograaf maakt foto’s.

En toch. Ook na vijftientig jaar fotografen blijft het een uitdaging om mensen te fotograferen in de publieke ruimte. Het moment van afdrukken wordt voorafgegaan door een korte innerlijke strijd. Durf ik of durf ik niet? Alle ervaring ten spijt is het telkens een berekende gok. Het went niet. Reacties zijn onvoorspelbaar. Ze variëren van dankbaarheid tot agressie. Soms is er geen reactie. Dat is nog het best.

Fotografie is een onbeleefd medium. Onaangekondigd de lens op iemand richten voelt onbetamelijk. Het is een moeilijke evenwichtsoefening tussen respect tonen en lef hebben. Je van niets of niemand iets aantrekken is de kortste weg naar een kapotte camera en een blauw oog. Te veel rekening houden met de mogelijke gevolgen werkt dan weer verlammend. Fotograaf zijn is veel moeilijker dan fotograferen.

Er zijn geen vaste regels. Elke situatie vergt inleving en wederzijds

vertrouwen. Oog hebben voor culturele gevoeligheden, taboes, angst en schaamte is cruciaal in het opzetten van comfortabele werkomstandigheden. Enkel als de camera wordt geaccepteerd, kan de fotograaf tot het uiterste gaan. Bij de minste weerstand is het spel afgelopen. De kunst is om zo lang mogelijk te blijven en toch op tijd op te stappen.

In al die jaren van fotografieren werd ik nooit afgerameld. Nog nooit heeft iemand mijn camera vernield, al scheidde het soms geen haar. Maar een agressieve confrontatie bij het fotografieren is altijd een klein trauma. Wanneer de gemoederen oplopen, trek je als fotograaf altijd aan het kortste eind. Dan rest je niets dan stilletoes af te druppen. Op het strand van Sesimbra verdacht een moeder er me ooit van haar kind te hebben gefotografeerd. Ook na het tonen van de gemaakte foto – zonder kind –, bedarde ze niet. Ik voelde de bedenkelijke blikken van de omstanders maar kon me niet ververen. Ik was betrapt zonder iets te hebben mispouterd.

Er zijn van die wonderbaarlijke momenten waarop de gedrevenheid om een foto te maken elke twijfel of angst ogenblikkelijk wegdrukt. Situaties die ontstaan uit een uitzonderlijk toevallige samenloop van omstandigheden waarin geen tijd is voor praaijes of uitvluchten. Adrenaline, vastberadenheid en zelfvertrouwen nemen het dan als vanzelf over. Dat beeld moet ik hebben.

Het overkwam me in Saint-Tropez in de zomer van 2013. Ik zag haar plots zitten: de oude naakte vrouw op de Plage de Pampelonne. Ik zag hem komen: de Senegalese ventur, leurend met zonnebrillen en armbandjes. Wanneer hij voor haar knielde, rende ik op hen toe en maakte snel en zonder nadenken enkele opnamen. Ze had een scène kunnen maken. Ik bevond me tenslotte op een naakstrand. Maar er gebeurde helemaal niets. Ik liep onopvallend verder. Binnenin vierde ik feest.

Uitzonderlijke kansen zijn zeldzaam. Die moet ik grijpen. In de fotografie werkt uitstel niet.

Toestemming krijgen om te fotograferen is beter voor mijn gemoedsrust. Maar de vraag stellen heeft ook nadelen. Het maakt het fotograferen gewichtiger, wat soms argwaan opwekt. Het doorbreekt ook de natuurlijke flow der dingen. Een mens die in de garden wordt gehouden, gedraagt zich bewuster, conventioneel. De wanna-be-perfect cultuur van Instagram smooit de spontaneïteit en uniformiseert de pose.

Acclimatiseren

augustus 2021

Bij het begin van de reis verloopt het fotograferen altijd moeizaam. Bij de eerste verkenningstocht blijft de camera in de tas. In een nieuw land moet ik eerst acclimatiseren. De mensen aanvoelen voor ik voluit kan gaan. Dat

is een geleidelijk proces van fotograaf worden. Het moment waarop ik mijn camera uit de tas neem is een ritueel. De eerste klik een bevrijding. Daarna gaat het snel. De fotografe neemt het over. Ze bepaalt mijn dagen, mijn timing, mijn route, mijn gedrag. Met de camera in de hand verlies ik mijn timidity. Het geeft me een reden om nieuwsgierig te zijn en geïjkte paden te verlaten. De dagen zijn lang want er is altijd veel te ontdekken. Ik heb veel tijd maar geen geduld.

Het doet me deugd om na anderhalfjaar stilstand weer op reis te zijn. Ik ben de enige gast in het Sky Luxe Hotel in de Kazachse hoofdstad Nur-Sultan. Het licht in de lobby is gedimd, de tafels in het restaurant zijn niet gedekt. Ik hoor geen staande deuren in de gang, maar enkel het monotone gezoem van de minibar. Ik neem mijn ontbijt op de kamer terwijl ik door het tv-aanbod zap. Er zijn zeven kanalen, enkel Kazachs en Russisch gesproken. Een dikke man in short en onderhend klopt op mijn deur. Hij zegt dat hij osteopaat is en wijst naar een versteten massagetafel in de gang.

De top van de Ararat. De Grand Prix Formule 1 in Monte Carlo. Een politiecel in Mistrata. Een stripteasebar in Sebastopol. De atoomtest-site van Semipalatinsk. Het Europees Parlement. Transitencentrum 127bis in Melsbroek. Een PKK-trainingskamp in Noord-Irak. De rode loper in Cannes. De sloppenwijk van Pune. Thuis bij een neo-nazi. Een smokkeltunnel in Rafiah. Backstage met K3. De Royal Suite van de Buri Al-Arab. Het schepenkerkhof van Lampedusa. De zolderkamer van Wannes Van de Velde.

Het verre en het nabije

Over het werk van Anne Carson, meesteres van de tussenruimte

Jan Lauwereyns

De eerste keer dat ik de naam Anne Carson tegenkwam, was rond 2004 in mijn favoriete boekenwinkel in Wellington, Nieuw-Zeeland, halweg tussen de campus van de universiteit waar ik werkte en het treinstation. Het was zo'n boekenwinkel waar je makkelijk een uur in kwijt kon, langs de rekken slenterend en titels noterend. Ik nam boek voor boek elk exemplaar in de categorie poëzie in handen, en kwam op een gegeven moment bij *If Not, Winter*, een vertaling door Anne Carson van de fragmenten van Sappho. Sappho! Het leek me iets voor een of andere idiotie bloemlezing ter gelegenheid van Valentijn. Maar er klopte iets niet met de titel. De titel slokte. Hij deed iets wat niet mocht, en dat prikkelde. Hij klonk als een valse noot, of meer nog als een stukje programmeercode:

If Not, Winter

Als $x = 0 \rightarrow$ 'activeer de sneeuw'

Toch was ik te getraumatiseerd door zo'n kletste Valentijnverzameling van de liefste gedichten om nog diezelfde dag een aankoop van *If Not, Winter* te kunnen overwegen. Ook dacht ik er niet aan om verder op de naam van de vertaler te zoeken. Maar bij een volgend bezoekje aan dezelfde boekenwinkel bleek de Sappho van Carson opvallend hard te staan blinken tussen de andere boeken. Ik verzette me niet langer, ging tot de heuse aanschaf over, en kreeg er geen seconde spijt van. Integendeel, Anne Carson bood iets dat ik niet kende, dat ik niet zag aankomen: een extatische combinatie van expertise en intuïtie, gekruid met een bijna schandelijk gevoel van vrijheid. Er sprak een persoonlijkheid, die ofwel geniaal ofwel schizofreen was (wellicht beide). Ze slagde erin om Sappho tegelijk erg hedendaags en extreem ver weg te doen aanvoelen. Een voorbeeldje:

so

l
l
l
l
l
l